

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ, 15. ДЕЦЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 40

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду сваког дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ЧЕШКО ПОЗОРИШТЕ ОД СВОИХ ЗАЧЕТАКА ДО ДАНАС.

У првој половини осамнаестог века била је физијомија прашкога друштва скоро са свим немачка, па таква се одржала скоро до половине деветнаестог века. Немачки се мислило, говорило и глумило у чешкој престоници. Позориште је у Прагу у глуми учествовало у свим лудоријама екстреморисане комедије и у целом развоју немачке позорнице после тих времена уметничке и књижевне подивљалости, у опери пак проживело је сјајну периоду талијанске опере па све док није процветала немачка музика, коју је прекалио и прожео Мозартов дух. Пошто је пропутреформација уништила чешке школске комедије, које се неговале по гдекојим манастирима и световним колегијама, било је у опште само још два позоришна језика у Прагу: немачки и талијански. Чешки су знали само шири слојеви народа. Дуже него читав век слабо се неговао чешки језик. Немачкога Хансвурста и талијанског Харлекина разумевао је народ исто тако, као и елита друштва. У красној песми талијанских певача и певачица уживали су Чехи исто тако као и Немци. Још у седамдесетим годинама осамнаестог века били би идеју чешке народне глуме исмејали као „ишчадије болесне фантазије“. Кад се неки управитељ, који је већ дотерао био до паса, да навести да прикаже на чешки преведену шаљиву игру у једном чину с натписом „Кнїže Honzík“, не би ли народ домамио у позориште, дошло је до правог позоришног скандала. Комад је био тако преведен, да се није свидeo ни простом народу; а осим тога су ћаволани глумице, који нису знали чешки, научили непристојне екстреморе, те је на представи свет звијдао и пискao.

Тек у позоришту грофа Ностица које се у Прагу подигло године 1783. смеде урођеник један, управитељ Бала, отац потоње славне бечке дворске глумице Софије Коберваји, да се усуди да уведе редовне представе на чешком језику. Но како се то мало сматрало као народно дело, види се отуд, што су појмови „пародно“ и „немачки“ у то време били у Прагу још ирилично идентични. У прогласу, који је гроф Ностиц године 1782. разаслао у свет, да би популатарисао свој позоришни пројекат, изрекао је ове речи: „Како ли се високо уздигло бечко народно позориште под заштитом Његова п. кр. Величанства! На тај се узвишиени пример угледале све наследне земље; па зар ми Чехи да сами будемо изузетак те да мање немачке крви осетимо у својим жилама? Да се избегне тај прекор, главно ће ми бити, да се створи народно позориште на нашем матерњем језику. Ноће ли то добро, не ћу изузети никакву врсту дозвољених глума, никоји језик...“ Тада проглас је најјаснија слика националних прилика у Прагу пре сто и двадесет година. Па и други онај језик, на који гроф Ностиц некако помисиља, био је — талијански, не чешки. Па ипак су Балине чешке представе нашиле већ на моралну и материјалну потпору неколицине ѡуди, који су прегли били, да очисте, вакрену и оплемене чешки језик. Прва чешка представа у прашком (немачком) „народном позоришту“ била је 20. јануара 1785. а донела је комад с натписом „Војнички бегунац због деце“, од Стефанија јун. у преводу Карла Бале, управитељева брата. Наскоро за тим дође и тада нарочито омиљена певанија „Бак

пројак“, и жалосна игра „Стеван Фа-дингер“, а чешка оригинална драма „Бре-тислав и Јута“ од Већеслава Тама, написана „језгровитим чешким витешким језиком“, начинила је сензацију. Године 1786. склоши се чешка позоришна дружина па поднесе властима понизну молбу, да јој буде слободно обићи места: Плзан, Хеб, Буђејовице, Краљевград, Лайтмериц и Прашко Ново Место и давати онде како на немачком тако и на чешком језику комаде, оперете и пантомиме. Као „домо-љуби и утраквисте“ (т. ј. који знају и немачки и чешки) хтедоше да придонесу што, да се чешки језик усаврши и ирошири. Молба буде одбијена, али доцније добије дружина ипак привилегију за Прашко

Ново Место, те, потпомогнута добровољним прилозима, подигне на коњској пијаци тако звану бутику и 8. јулија 1786. отвори то *vlastenecké divadlo* утраквистичном представом, преводом једне Ифландове глуме, једном немачком шаљивом игром и једном пантомимом, којој је био натпис „Прашке куварице“. То је био први самостални дом чешкога позоришта, у којем се, дабогме, могло играти само са чешко-немачким програмом. 19. септембра 1786. био је Јосиф II. са својим јунацима и војековођама: Лудоном, Ласијом и Халиком у тој бутици и платио је за своју прву улазницу за представу у два језика тридесет жутих дуката.

(Наставиће се).

ЈОСИФ II. КАО ПОЗОРИШНИ УПРАВИТЕЉ.

(Свршетак.)

После осам дана ето ти Ретиха опет к цару. Изјави, да је готов да учини монарху по жељи, али за случај да се не би допао публици или би га друге прилике приморале да напусти позорницу, замоли, да му цар онда даде државну службу.

Цару се то допадне, те обрече ћакели, да ће се и за то побринути, па заврши овако:

— Из ових стопа идите мом врховном коморнику; ја сам га већ известио; добићете онде лену улогу која одговара вашој личности.

Кад је Ретих ирви пут ступио на позорницу, било је дворско позориште дунком и уно. Сав је свет био радознао, да види царева штићеника. Као што се Јосиф II. надао, успех је био сјајан. Сам цар је живо ташао и радовао се, што је немачкој позорници задобио одлична глумца.

Ретих је најскоро спадао међу најомиљеније чланове дворског позоришта и не би зацело никад оставио био тај уметнички завод, да му није помрсио рачуна несташни бог љубави.

Једна од најлепших девојака у Бечу била је онда кћи драгуљара Венглера. Веома је радо ишла у дворско позориште, те је као и остале девојке, гинула за лејим Ретихом. Али код ње је одушевљење најскоро прешло у личну страст према младом глумцу.

Вишне пута иштала се око дворског позоришта, кад је знала, да ће Ретих доћи на пробу или вратити се с ње, и најпосле му напише писмо, па га позове, да тог и тог дана дође у то и то доба у цркву светога Стевана, да се онде састану. Ретих се одазове. Донађну се једно другом и тако се после састајали често, час овде час онде, шта вишне по који пут је Ретих дошао и у дућан њена оца, кад је знао, да није код куће.

Једаред — био баш красан дан у лето, а Ретих случајно није имао послу — добије од своје драгане писамце, у ком га зове, да заједно изађу у Дорнбах. Састану се на гласији пред дворском капијом, седну заједно у кола, па се одвезу у Дорнбах, где у некој омиљеној крчми наруче пржене пиле са салатом, а дотле оду у оближњу шуму, па ће онде сачекати ручак. Заљубљено девојче оплете од растова лишћа венац, па га метне обожаваном уметнику на лену главу, а то први пут осмели Ретиха, да девојану привуче к себи и да је пољуби.

С најивном усрдишћу пољуби и она њега, но за тим га, поруменевши до ушију, погледа својим паметним, светлим очима па га ћаволасто запита: „Но, пријашко, сад се нема куд! Шта ћемо сад?“

— Ја мислим, да се узмемо, — одго-

вора Ретих, смешећи се, — ако ваш отац не буде томе противан.

— Биће противан те још како! — кликне она, смешећи се. — Али шта се то настиче? Нас се двоје волимо и не ће нас разставити нико на свету. Ја хоћу вас, или никога, па крај!

Испод руке врате се у крчму и ту им је у толико слађе пријала пржена пилетина са салатом и црно феславско вино.

Сутрадан оде Ретих свечано у фраку до драгуљара па у њега запроси његову кћер. У први мах се честити Бечлија као очајник опирао у дадби за „комедијаша“, по кад је Ретих у добри час добио поуздана савезника у својој драгани, попусти најпосле старац, али само уз погодбу, да се Ретих окане позоришта и да избере себи други начин живота.

Сад се Ретих сети обећања, које му је дао био цар Јосиф II. Али Јосиф је био тада већ мртв, умръ је био и његов брат Леополд, а на аустријском је престолу седео Фрања I. Ипак се усуди Ретих, да замоли аудијенцију и да, с позивом на обећање цара Јосифа, поднесе своју молбеницу. Цару Фрањи није било право, што ће дворско позориште изгубити једног од најодличнијих својих чланова, но ипак попусти и одмах даде Ретиху малу државну службу, тако, да му сад није ништа више сметало, да узме своју драгану.

Ретих је умръ године 1830. као царски и краљевски дворски секретар. Али као што је Јосиф II добро видео, било је у њега позоришне крви, јер је његов син постао славни дворски глумац Ретих, који је са својом женом, родом Глајевом, спадао међу корифеје бечког дворског позоришта.

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Мале руке“, шаљива игра у три чина, написали Лабиш и Мартен, с француског превела Милка Марковићка. — Пре тога: „После игранке“, шаљива игра у једном чину, написао Дике, превео М. Србендић.)

Шта мислим о компанијским драмским радњама у оних а понабоб о радњама фирме Лабиш-Мартен, рекао сам пре три године, кад се изнео овде у нас њихов „Себичњак“ у преводу Стане Глишићеве. „Мале руке“ нису кадре разуверити ме те остајем при свом. И онет не могу да се загрејем за те тенденцијозне лакридије са схоластичко-проповедничким премазом. Уз то држим, да су те париске, и комерцијалне и приватне, прилике за нас преараптне, Лабишове лак ђаволије и алузије иреслане. Па ако ћу да будем са свим искрен, и нашим, баш и вредним и доцилним, глумцима некако не иде од руке она лахкоћа и доскочљивост у тобоже духовитој, но у ствари клизавој конверзији. Кад се то констатује, велико је литање, да ли прекор тај диктује нездовољство и тежња за пребацивањем или скривена жеља, да се за тим баш здраво и не крзамо.

Конзеквентност би захтевала да и у погледу комедијице „После игранке“ останем при свом. Но ту већ морам мало попустити, а што то морам, на души носи Тинка Лукићка и Добриновић, који као да би и у највећој бесмилици умели наћи грађе за дискретну, децентну и занимну интерпретацију са непосредним утешајем. Године 1877, кад су први пут овде у Новом Саду преко позорнице пренели ту комедијицу покојни Сава Рајковић и жена му, та-кођер већ покојна Марија Рајковићка, рекао сам за њу, да не вреди ништа, а тај мој суд прихватио је о рејпризи године 1879 покојни Миша Димитријевић. Двадесет и четир године су доста времена, да човек научи ово или оно гледати и другим очима, те тако се и мени сад чини, да „После игранке“ није са свим ни лоша шала. Само да богме ип рицто имена „Гауниер“ не могу ни сад попустити. Ту се мора наћи какав год експедијенс, кад је већ Манојло Хрваћанин Србендић пропустио имати на уму алудибилитет тога презимена. Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

30. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 19.

У Новом Саду, у суботу, 15. (28.) децембра 1901.

ПРВИ ПУТ:

ЦАР ПРОВОДАЦИЈА.

Шаљива игра у 4 чина, написао др. Милан Савић. — Редитељ: Диник.

ОСОБЕ:

Цар Стеван Душан	—	Лукић.
Царица Јелена	—	Т. Лукићка.
Царевић Урош	—	Стојановић.
Југ Богдан, велики властелин	Николић.	
Југовица	—	С. Бакаловићка.
Милица	—	М. Радонићевићева.
Дамјан њихова деца	—	Слуга.
Војин	—	Илкић.
Ђуран, велики властелин	—	Добриновић.

Теодора, ићкерка Јована Комића,	братца царичина, ви-	
зантинка	—	М. Марковићка.
Марин Витањић, властелин и		
иосланик дубровачки	—	Васиљевић.
Радич Бранковић	млади	Матејић.
Митар Војиновић	вitezови	Ботић.
Лазар Грбљановић		Спасић.
Место: Призрен. — Доба: 1352.		

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније Петроварадинске свираче ове комаде: 1. Тучик: „Il soldato“. Марш. — 2. Валдтајфел: „Espranna“. — 3. Вагнер: „Концерат за флауту“. — 4. Шиндел: „Руска фантазија“.

У недељу, 16. (29.) децембра, и о други пут: „Нитуши“. Шаљива оперета у 3 чина, написали С. Међак и А. Мило, с француског превео Душан Љ. Ђокић, музика од Херве-а.

УЛАЗНЕ ЦЕНЕ: Ложа у партеру: 11 круна. — Ложа у I. спрату: 10 круна. — Седиште у I.-II. реду: 2 круне, 40 потура. — Седиште у III.-VI. реду: 2 круне. — Седиште у VII.-XI. реду: 1 круна 60 пот. — Седиште у XII. реду: 1 круна 20 пот. — Седиште на балкону у I. реду: 2 круне, 40 пот. — Седиште на балкону у II. реду: 1 круна, 60. пот. — Седиште на балкону у III.-IV. реду: 1 круна. — Седиште на галерији у I. реду: 80 пот. — Седиште на галерији у II. реду: 60 пот. — Стојање у партеру: 80 пот. — Стојање на I. галерији: 60 пот. — Стојање на II. галерији: 40 пот. — Ђаци и војници до наредника: 40 потура.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а увече од 7 сата на каси.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ а свршетак у 10 са хата.